Lietas arhīva Nr. SKC-2481-14

LĒMUMS

Rīgā 2014.gada 30.septembrī

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments šādā sastāvā:
tiesnese referente Ļ. Kušnire
tiesnesis V. Maksimovs
tiesnesis N. Salenieks

rakstveida procesā izskatīja /pers. A/ blakus sūdzību par Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2014.gada 13.marta lēmumu, ar kuru atstāts negrozīts Vidzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas tiesneses 2013.gada 30.oktobra lēmums par atteikšanos pieņemt prasības pieteikumu.

Augstākās tiesas Civillietu departaments

k o n s t a t ē j a

[1] /pers. A/ 2013.gada 29.oktobrī iesniedzis Vidzemes apgabaltiesā pieteikumu pret /pers. B/, lūdzot:
- uzlikt /pers. B/ par pienākumu atsaukt prasītāja godu un cieņu aizskarošas ziņas, pēc tiesas ieskatiem nosakot ziņu atsaukšanas kārtību;
- piedzīt no /pers. B/ par labu prasītājam morālā kaitējuma atlīdzību 500 000 Ls.

Prasības pieteikumā norādīts, ka /pers. B/, būdama brīdināta par Krimināllikuma 300.pantā paredzēto liecinieka atbildību, sniegusi nepatiesu liecību, ka prasītājs viņu 15 vai 16 gadu vecumā saķēra aiz rokas, žņaudza, pārsita viņai lūpu, izvaroja paziņu Daci un piedraudēja atbildētājai un viņas meitai.

Prasītāja ieskatā, atbildētāja tīši izplatījusi prasītāja godu un cieņu aizskarošas ziņas, kuras neatbilst patiesībai. Ziņas izplatītas gan mutiski, gan iekļaujot tās rakstveida dokumentā - liecinieka nopratināšanas protokolā. Tādējādi atbildētāja aizskārusi prasītāja godu un cieņu, sagādājusi viņam garīgas ciešanas, kas izpaudušās kā raizes, stindzinoši pārdzīvojumi, nemiers, bēdas, skumjas, emocionāls šoks, psihiskā un garīgā stāvokļa izmaiņas. Atbildētāja apmelojusi prasītāju izmeklētāju, Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra ārstniecības personu, Valmieras rajona tiesas izmeklēšanas tiesneses, tiesas sastāva, Vidzemes apgabaltiesas darbinieku, tiesnešu un prokuratūras darbinieku priekšā, tādēļ apkārtējie cilvēki sākuši citādi attiekties pret prasītāju.

Prasība pamatota ar Satversmes 89., 92., 95.pantu, Civillikuma 1635., 2352.[1] pantu un Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 8.pantu.

[2] Ar Vidzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas tiesneses 2013.gada 30.oktobra lēmumu atteikts pieņemt prasības pieteikumu, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 1.punktu. Lēmums pamatots ar šādiem argumentiem.

No Tiesu informācijas sistēmā pieejamiem datiem redzams, ka 2013.gada 18.maijā uzsākts prasības pieteikumā norādītais kriminālprocess Nr.11130038813 pēc Krimināllikuma 159.panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma pazīmēm par to, ka 2013.gada naktī uz 18.maiju nenoskaidrota persona, pielietojot vardarbību, izvarojusi personu Ievu P. Uz aizdomu pamata par minētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu aizturēts /pers. A/. Minētā kriminālprocesa ietvaros 2013.gada 6.jūnijā arī sniegta atbildētājas liecība, uz kuru prasītājs norādījis prasības pieteikumā. Tādējādi prasības pamatā nav civiltiesisks strīds, jo /pers. A/ apstrīd kriminālprocesā iegūtās informācijas (liecības) patiesumu.

Civilprocesuālā kārtībā tiek pieņemtas prasības par goda un cieņas aizskaršanu, ja ziņas publicētas presē, pārraidītas pa radio, televīziju, izmantojot citus masu informācijas līdzekļus vai ja tās izziņotas citā veidā (mutvārdos) nenoteiktam personu lokam, bet netiek izskatītas prasības par tādu ziņu izplatīšanu, kuras satur citi oficiāli dokumenti (liecinieku nopratināšanas protokoli), kuru apstrīdēšanai likums paredz citu kārtību.

Par nepatiesu liecību sniegšanu atbildība paredzēta Krimināllikumā un tādu ziņu sniegšanas faktu izmeklē un konstatē atbilstoši Kriminālprocesa likuma noteikumiem. Liecinieku liecības kriminālprocesā pārbaudāmas un vērtējamas tikai attiecīgā ierosinātā kriminālprocesa ietvaros vai kriminālprocesa par nepatiesu liecību sniegšanu ietvaros un to pārvērtēšanu civilprocesuālā kārtībā neparedz ne Satversme, ne Civillikums, ne arī Vispārējā cilvēktiesību deklarācija, uz ko prasītājs atsaucies prasības pieteikumā.

[3] Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta, izskatījusi lietu sakarā ar /pers. A/ blakus sūdzību, ar 2014.gada 13.marta lēmumu Vidzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas tiesneses 2013.gada 30.oktobra lēmumu atstājusi negrozītu, atbilstoši Civilprocesa likuma 447.[1] panta otrajai daļai pievienojoties pirmās instances tiesas lēmuma motīviem.

Papildus tam lēmumā norādīti šādi argumenti.

[3.1] Pamats prasības celšanai par morālā kaitējuma atlīdzināšanu nevar būt fakts, ka liecinieks likumā noteiktā kārtībā devis liecības kriminālprocesā, taču apsūdzētā vai notiesātā persona šādas liecības uzskata par nepatiesām. Priekšnoteikums prasības celšanai par morālā kaitējuma atlīdzināšanu, kas radies sakarā ar kādas personas apzināti nepatiesām liecībām ir kriminālprocesā, ir kriminālprocesa ietvaros konstatēta personas vaina šāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanā. Šobrīd kriminālprocess, kurā būtu konstatēts, ka /pers. B/ devusi apzināti nepatiesas liecības, nav uzsākts.

[3.2] Lietas faktiskajiem apstākļiem neatbilst blakus sūdzības arguments, ka lēmumā nav norādīta kārtība, kādā prasītājs var realizēt savu tiesību aizskārumu novēršanu, ko garantē Civillikums un Latvijas Republikas Satversme.

Pārsūdzētajā lēmumā norādīts, ka par nepatiesu liecību sniegšanu atbildība paredzēta Krimināllikumā un tādu ziņu došanas faktu izmeklē un konstatē kriminālprocesā atbilstoši Kriminālprocesa likuma noteikumiem.

[3.3] /pers. A/ atsaucies gan uz Satversmes 89., 92. un 95.pantu, kur valsts garantē cilvēka tiesības uz taisnīgu tiesu, kā arī cilvēka goda un cieņas aizsardzību, gan arī uz Krimināllikuma 12. un 13.pantu, kas paredz cilvēktiesību garantēšanu un pazemošanas aizliegumu kriminālprocesā.

/pers. A/ nav pamata uzskatīt, ka iepriekš minētās normas netiek ievērotas, tiesai atsakoties pieņemt konkrēto prasības pieteikumu, jo šajā

gadījumā valsts ir garantējusi iespēju novērst ar likumu aizsargāto tiesību un interešu aizskārumu, taču likumdevējs ir noteicis citu procesuālo kārtību, kas jāievēro, lai šīs tiesības realizētu.

[4] Par šo lēmumu /pers. A/ iesniedzis blakus sūdzību, lūdzot, to atcelt un pieņemt viņa prasības pieteikumu.

Sūdzībā norādīts uz Satversmes 89., 92. un 95.pantu, Civillikuma 1635. un 2352.[1] pantu, kurš paredz šādu strīdu izskatīšanu Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā. Tādējādi tiesa nav tiesīga atteikties pieņemt prasības pieteikumu.

[5] Pārbaudījis lietas materiālus un apsvēris blakus sūdzībā norādītos argumentus, Augstākās tiesas Civillietu departaments atzīst, ka pārsūdzētais lēmums atstājams negrozīts, bet blakus sūdzība noraidāma.

[5.1] Satversmes 92.panta pirmais teikums noteic, ka ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā.

Savukārt to, kādas tiesības persona var aizstāvēt vispārējās jurisdikcijas tiesā civiltiesiskā kārtībā nosaka Civilprocesa likuma 1.panta pirmā daļa, un proti, katrai fiziskai un juridiskai personai ir tiesības uz savu aizskarto vai apstrīdēto civilo tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu aizsardzību tiesā. Papildus tam, Civilprocesa likuma 127.panta pirmajā daļā noteikts, ka jebkura pilngadīga un rīcībspējīga persona var celt tiesā prasību, lai aizstāvētu savas aizskartās vai apstrīdētās civilās tiesības.

Minētajās tiesību normās nepārprotami noteikts, ka prasība vispārējas jurisdikcijas tiesā ceļama tikai tad, ja aizskartas vai apstrīdētas personas civilās tiesības. Proti, civilprocesā strīds vienmēr saistīts ar noteiktām civiltiesiskajām attiecībām. Šo tiesību ierobežojumus nosaka Civilprocesa likuma 132.pants, jo prasības tiesības īstenošana iespējama tikai stingrā atbilstībā ar likumā noteiktajām prasībām.

[5.2] Atsakoties pieņemt /pers. A/ prasības pieteikumu, tiesa atsaukusies uz Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 1.punktu, kas noteic, ka prasības pieteikuma pieņemšana atsakāma, ja strīds nav pakļauts tiesai.

Kā redzams no lietas materiāliem, /pers. A/ savu tiesību aizskārumu saistījis ar, viņaprāt, nepatieso liecinieces liecību, kas sniegta kriminālprocesa Nr.11130038813 ietvaros. Tomēr tiesā tiek pieņemtas prasības par goda un cieņas aizskaršanu, ja ziņas publicētas presē, pārraidītas radio, televīzijā, izmantojot citus masu informācijas līdzekļus, vai, ja tās izziņotas citā veidā (mutvārdos) nenoteiktam personu lokam, bet netiek izskatītas prasības par tādu ziņu atsaukšanu, kuras satur citi oficiāli dokumenti, kuru pārsūdzēšanai likums paredz citu kārtību (*sk. Tiesu prakses apkopojums „Tiesu prakse lietās par personas goda un cieņas civiltiesisko aizsardzību". Augstākā tiesas, 2003. - 2004.gads, 28.lpp.*).

Pirmās un apelācijas instances tiesas lēmumos jau norādīts uz jautājuma par liecinieka liecības patiesuma izskatīšanas kārtību. Proti, par nepatiesu liecību sniegšanu atbildība ir paredzēta Krimināllikumā un tādu ziņu sniegšanas faktu izmeklē un konstatē kriminālprocesuālā kārtībā saskaņā ar Kriminālprocesa likuma noteikumiem.

Civillietu departaments piekrīt Augstākās tiesas Senāta 2010.gada lēmumā lietā Nr.559 izteiktai atziņai, ka prasījums sakarā ar iespējamu morālo kaitējumu persona nevar ierosināt civilprocesuālā kārtībā tāpēc vien, ka, viņas ieskatā, radies morālais kaitējums un tajā vainojams norādītais tiesību subjekts. Krimināllietas izmeklēšanas gaitā jautājums par prettiesisku darbību (vai bezdarbību) izlemjams kriminālprocesa noteiktajā kārtībā, un, ja tajā ar kompetentas institūcijas nolēmumu pārkāpums nav konstatēts, civilprasību celt nevar.

Ņemot vērā, ka Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā nav konstatēts, ka /pers. B/ būtu sniegusi nepatiesu liecību, /pers. A/ pieteikumu par morālā kaitējuma atlīdzības piedziņu atteikts pieņemt pamatoti.

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 448.panta pirmās daļas 1.punktu Augstākās tiesas Civillietu departaments

n o l ē m a

Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2014.gada 13.marta lēmumu atstāt negrozītu, bet /pers. A/ blakus sūdzību noraidīt.

Lēmums nav pārsūdzams.

Tiesnese Ļ. Kušnire

Tiesnesis V. Maksimovs

Tiesnesis N. Salenieks